

Neda Borić

Arhitektonski fakultet, Zagreb

SEMANTIČKI ASPEKT KOLOKACIJSKIH ODNOSA S KONTRASTIVNOG STAJALIŠTA

Stručni članak. Primitjen 5. 6. 1997.

UDK 801.564:802.0-54:808.62

(semantika, kolokacija, prevođenje)

U članku se nastoji upozoriti na složenost semantičkih aspekata kolokacijskih veza, osobito s kontrastivnog stajališta. Posebnu važnost ima kolokat koji u dinamičkoj interakciji s leksomom u kolokaciji na različite načine mijenja ili modificira njegovo značenje ili pak značenje kolokacije kao cjeline, čime se značenje potvrđuje kao temeljna spona leksičkog kombiniranja. Takav odnos postaje višestruko kompleksan na razini uspostavljanja kontrastivnih korespondenata i prijevodnih ekvivalenata u dva jezika, a u teorijskom smislu dotiče samu bit nastanka leksičkoga, odnosno kolokacijskog značenja. Kao ilustracija spomenutih odnosa, kao i načina strukturiranja kolokacija u dva jezika, poslužit će semantička analiza hrvatskog leksema *umjetan* i njegova engleskoga kontrastivnog korespondenta *artificial*, promatranih u isprepletenosti njihovih sintagmatskih realizacija i potencijalnih paradigmatičkih odnosa.

Kao tehnički termin u lingvistici pojam *kolokacija* odnosi se na princip reduciranog i selektivnog kombiniranja leksičkih elemenata – članova kolokacije, odnosno njihovu tendenciju da se udružuju i kombiniraju na sintagmatskoj osnovi, stvarajući manje ili više čvrste leksičke sklopove; čvršće i selektivno ograničenije od slobodnih kombinacija, ali slobodnije od idiomatskih, odnosno frazeoloških sklopova.

U ovom ćemo tekstu pokazati složenost semantičkih aspekata kolokacijskih odnosa, osobito s kontrastivnoga stajališta, ne upuštajući se u brojna pitanja i probleme koji se odnose na formalni aspekt definiranja same kolokacije i kriterije njezina razlikovanja od ostalih leksičkih kombinacija, kao ni u poblize razmatranje pitanja samog selektivnog izbora leksema, odnosno činjenice da se neki leksemi udružuju, a neki ne udružuju¹. Osvrnut ćemo se osobito na promjene značenja pod utjecajem kolokata s posljedicama na kontrastivnoj razini leksika engleskog i hrvatskog jezika.

Kolokacijski odnos, kao važan princip organizacije leksika, jedan je od načina ekonomičnog i kreativnog strukturiranja leksičkih odnosa. I dok nas implikacije takva odnosa, s jedne strane, upućuju na razmišljanja o samoj biti nastanka leksičkog značenja, o čemu će biti nešto više riječi kasnije, s druge pak strane uočavamo važnost i dinamičku interakciju različitih značenja svakog kolokacijskog elementa s posljedičnim promjenama i pomacima na semantičkom planu², što se na različite načine odražava u problemima primijenjene i kontrastivne lingvistike. Budući da kolokacija generira značenje na razini višoj od razine pojedinačnih leksičkih elemenata i ujedno sužava, odnosno specifičira njihov polisemijski potencijal, taj problem postaje višestruko kompleksan pri pokušajima kontrastivne analize dijelova leksika dvaju jezika.

Sa stajališta kontrastivne kolokacijske problematike zanimljivo je vidjeti kako se mijenja značenje leksema pod utjecajem kolokata (onog elementa s kojim ostvaruje kolokacijski odnos) i kako to funkcionira u jeziku u kojemu promatramo kontrastivne korespondente

¹Firth (1957:181) to naziva nekom vrstom predvidivosti, odnosno uzajamnog očekivanja – *the mutual expectancy of words*. Na primjer, *strong* kolocira s *tea*, ali *powerful* ne kolocira, *weak* kolocira s *tea*, ali ne i *feeble*.

² Često se radi o specifičiranju značenja, proširenju ili suženju značenja, pridavanju figurativne dimenzije značenju, odnosno metaforiziranju i sl.

takvih kolokacija. Iduće pitanje koje se logički na ovo nastavlja jest: kako se kreira novo značenje kolokacije kao cjeline, neovisno o individualnim značenjima konstitutivnih elemenata, a izvorni govornici ipak takvu kolokaciju ispravno interpretiraju? Na primjer, *mrtva priroda* = slikarski motiv, često s motivima plodova, ili *first night/opening night* = premijera. Uz to je usko povezano i pitanje uspostavljanja kontrastivnih korespondenata između dvaju jezika, budući da oni različito funkcioniraju na razini pojedinačnih znakova i na razini kompleksnih jezičnih znakova, odnosno, u ovom slučaju kolokacijskog odnosa. Određeni leksemi u jednom jeziku koji imaju svoje kontrastivne korespondente u drugom jeziku na osnovi istog semantičkog sadržaja kao temeljnog elementa usporedbe njihova odnosa, u mnogim slučajevima više nisu uzajamni kontrastivni korespondenti kada funkcioniraju kao članovi kolokacije, ali kolokacije koje su oni sastavni dijelovi to uzajamno jesu. I obratno. S tim je usko povezan i problem prijevodne ekvivalencije.

Ako bismo pošli od osnovnih ili prototipnih značenja leksema u jednom jeziku i na temelju istog semantičkog sadržaja koji pokrivaju došli do njihovih kontrastivnih korespondenata u drugom jeziku, vidjeli bismo da vrlo često, zbog utjecaja značenja kolokata, oni u trenutku kad počinju funkcionirati kao dijelovi određenih kolokacija više nisu uzajamni kontrastivni korespondenti, ali same kolokacije kao cjeline to jesu.

Isto tako, kolokacije kao cjeline u oba jezika postaju uzajamni kontrastivni korespondenti, iako njihovi članovi nisu uzajamni kontrastivni korespondenti izvan tih kombinacija. U primjerima kolokacija *mladi ljudi*, *mladi mjesec*, *mladi krumpir*; vidimo da je značenje leksema *mlad* drukčije ovisno o kolokatu, iako u svakoj od tih kolokacija naziremo njegov osnovni semantički potencijal izražen u onom osnovnom prototipnom značenju koje manje-više jednako navode rječnici, na primjer (Anić, 1991:342):

„[...] koji nije proživio mnogo vremena [...] koji još nije dosegao pun razvitak [...] koji je nedavno nastao [...] koji nema iskustva [...]”

Kao kontrastivni korespondenti u engleskom se pojavljuju leksičke kombinacije s uvijek novom leksičkom jedinicom, ovisno o značenju kolokata: *young people*, *new moon*, *new/early/spring potatoes*.

Sljedeće dvije grupe primjera pokazuju obratnu situaciju – engleske kolokacije sastoje se od uvijek iste leksičke jedinice, dok se u prijevodu na hrvatski uvijek izabire druga leksička jedinica. Sami članovi kolokacija (u ovim slučajevima pridjevi) najčešće nisu uzajamni kontrastivni korespondenti izvan ovih leksičkih kombinacija:

high street – glavna ulica; *high school* – srednja škola; *high tide* – plima; *high season* – glavna sezona; *high class* – visoka klasa u društvu.

Hrvatski kontrastivni korespondent engleskom leksemu *fresh* je *svjež*, ali kao dijelovi određenih kolokacija oni to uzajamno više nisu u svim slučajevima, odnosno hrvatske kontrastivne kolokacije strukturirane su tako da izabiru uvijek drugu leksičku jedinicu za izražavanje istog semantičkog sadržaja:

fresh towel – čisti ručnik; *fresh bread* – svježi kruh; *fresh evidence* – novi dokaz; *fresh recruits* – novi regruti; *fresh air* – svjež/prohladan zrak.

Naredni primjeri pokazuju i razlike u kolokacijskom potencijalu određenog jezika, odnosno širini paradigmatske razine određenog leksema. U prethodnim primjerima vidimo da katkad engleski, a pokatkad hrvatski jezik pokazuje širi kolokacijski raspon: hrvatski u navedenim kolokacijama koristi uvijek istu leksičku jedinicu (*mlad*), a engleski svaki put drugačiju, dok u daljnjim primjerima engleski rabi *fresh*, a hrvatski različite leksičke jedinice. Slabija leksička diferenciranost u jednom jeziku ne znači i slabiju semantičku

izdiferenciranost. Takav, uvjetno rečeno, „manjak” nadoknađuju drugi leksemi – kolokati u kolokacijama.

Isto tako, u primjerima *crno vino – red wine*, *crn i red* nisu kontrastivni korespondenti kada ne funkcioniraju kao sastavni dijelovi navedenih kolokacija zato što nemaju isti semantički sadržaj, ali kao sastavni dijelovi navedenih kolokacija, odnosno ove kolokacije kao cjeline to međusobno jesu.

Sve dosad navedeno jasno upućuje na važnost utjecaja kolokata u semantičkom smislu. U teorijskom smislu taj problem zadire u samu bit nastanka leksičkog značenja, odnosno u dinamički odnos kolokacije i leksičkog značenja: je li za nastanak kolokacijskog značenja zaslužna samo potencijalna sposobnost leksičkih elemenata da se udružuju ili već u samim njihovim značenjima za to moraju postojati određeni semantički preduvjeti?

Različiti su autori i različite lingvističke teorije to pitanje pokušavale objasniti na različite načine i, iako su mnoge njihove postavke ispravne, nijedna nije to potpuno uspjela.

Pristup koji zastupaju Firth i londonska lingvistička škola, a koji se obično naziva leksičkim, nastoji objasniti odnos kolokacije i leksičkog značenja u sintagmatskim relacijama supojavljivanja leksema. Značenje, dakle, proizlazi upravo iz supojavljivanja leksičkih elemenata, odnosno kolokacija generira značenje. Poznati i često citirani primjer koji ilustrira tu tezu navodi Firth (1951, prema izdanju 1957:196):

„One of the meanings of *night* is its collocability with *dark*, and of *dark*, of course, collocation with *night*.”

Ili (Firth 1957, prema izdanju 1968:179):

„You shall know a word by the company it keeps!”

Nasuprot tome, pristup koji je proizišao iz generativne semantike i komponencijalne analize i koji se obično naziva semantičkim polazi od značenja i smatra da do uspostavljanja kolokacijskog odnosa i dolazi zbog onakvih značenja kakva određeni leksemi imaju, odnosno zbog postojanja određenih semantičkih preduvjeta (semantičke kompatibilnosti leksema) za udruživanje. Primjer engleske kolokacije *addled eggs* pokazuje tako čvrstu semantičku koheziju da pravo značenje izrazito semantički restriktivnog *addled* najbolje objašnjava citiranje leksema *eggs* uz koji se *addled* uvijek pojavljuje. Pitanje je da li je značenje leksema *addled* proizišlo iz njegova supojavljivanja s *eggs* ili se on i udružio s *eggs* zato što mu je značenje takvo kakvo jest.

Sa svim spomenutim pitanjima usko je isprepletano i pitanje o načinu strukturiranja kolokacija u dva jezika, čime zalazimo u područje izvanlingvističkog poimanja svijeta.

Različiti jezici naglašavaju različite aspekte izvanjezične stvarnosti i u jeziku ih leksikaliziraju na različite načine, što je svakako individualna karakteristika svakog jezika i njegova kulturnog okruženja (npr. *duboki tanjur* (izgled) – *soup plate* (namjena)).

Ipak, pitanje zašto isti izvanjezični sadržaj engleski jezik izražava leksemom *red*, a hrvatski leksemom *crn* (*red wine – crno vino*) ostaje nerazjašnjeno.

Konceptualna podloga u strukturiranju kolokacija u mnogim slučajevima je u dva jezika koja promatramo ista ili vrlo slična, budući da ljudi, iako pripadaju različitim jezičnim i kulturnim zajednicama, ipak dijele zajedničku iskustvenu podlogu ukorijenjenu u njihovu tzv. enciklopedijskom znanju ili znanju o izvanjezičnom svijetu i pojavama koje ih okružuju, a koje je integralni dio spoznavanja značenja i bez te zajedničke osnove ne bi bila moguća niti uspješna komunikacija među ljudima.

Semantička analiza hrvatskog leksema *umjetan* i njegova engleskog kontrastivnog korespondenta *artificial*, promatranih u međusobnoj povezanosti njihovih sintagmatskih

realizacija i potencijalnih paradigmatških odnosa, poslužit će kao ilustracija spomenutih problema te pokazati zbog čega su kolokacije prvenstveno problem jezične produkcije i specifičnost svakoga jezika. Vidjet ćemo kako se konstituirajući leksemi određenih kolokacija u oba jezika, bez obzira na njihov istovjetan semantički sadržaj, ipak razlikuju u raznim kolokacijskim realizacijama i dodatnim semantičkim određenjima. Vidjet ćemo kako se kontrastivni kolokacijski odnosi mogu proučavati na odnosima sinonimije i antonimije. Također ćemo vidjeti kako se kolokacijski rasponi u svakom trenutku mogu proširiti i obogatiti.

Polazeći od osnovnog ili prototipnog značenja leksema *umjetan* u Anićevu rječniku nalazimo ovu definiciju:

„koji ne nastaje, koji se ne dobiva prirodnim putem.”

Ta je definicija prilično široka, pa tako u hrvatskom jeziku nalazimo brojne kolokacije s leksemom *umjetan*: *umjetno disanje, umjetni zub(i) / ruka / šaka / noga / stopalo / zglobovi / trepavice, umjetni nakit, umjetno cvijeće, umjetno gnojivo, umjetno vlakno, umjetni materijal, umjetna koža, umjetna svila, umjetni biser, umjetni dijamant, umjetno krzno, umjetno jezero, umjetni vitamini* itd.

Nasuprot tome, engleski jezik raščlanjuje koncept nečega što ne nastaje ili se ne dobiva prirodnim putem na nekoliko užih semantičkih određenja, pa tako Longman (1993) navodi tri različita konceptijska područja koja pokriva leksem *artificial*, ali i nekoliko drugih leksema karakterističnih baš za pojedino područje:

- „1. not made of natural materials or substances
2. artificial but intended to look real or natural
3. to speak or behave in a way that is not your usual way of speaking or behaving, especially in order to impress people.”

Collins (1987) navodi sljedeća značenja leksema *artificial*:

- „1. An artificial state, situation, or attitude would not have existed naturally and exists or happens because people have created it.
2. Artificial objects or materials do not occur naturally and are created by people [...]
- [...] 4. Someone who is artificial pretends to have attitudes, feelings, manners, etc. which other people realize are not natural; [...]

Dok leksem *umjetan* u hrvatskom pokriva relativno široko i nespecifično značenjsko područje nečega što ne nastaje ili se ne dobiva prirodnim putem (pa zbog toga i ima tako širok raspon različitih leksema koji pripadaju različitim semantičkim područjima), Longman i Collins navode dodatna specificirana značenja leksema *artificial* koja pokrivaju drugi leksemi, a koja postoje u engleskom. Dok Longmanove definicije pod 1. i 2. opisuju samo materijalnu stvarnost, Collins eksplicitno inzistira na komponenti „od čovjeka napravljeno” – „created by people” (iako bi se moglo primijetiti da je i u Longmanovim definicijama ta komponenta implicitno sadržana) i, osim materijalne stvarnosti, uključuje i stanja, situacije i stavove, i time je preciznija.

Treća Longmanova i četvrta Collinsova definicija uglavnom se podudaraju i navode užu specifikaciju značenja *artificial* koje se odnosi na govor ili ponašanje (Longman) i stavove, osjećaje ili ponašanje itd. (Collins).

U skladu s navedenim iz sljedećih će se primjera vidjeti kako svaki jezik izražava i leksikalizira izvanjezičnu stvarnost kroz različite kolokacije i kako, iako dva leksema iz dvaju jezika mogu po svom semantičkom sadržaju biti formalni korespondenti (*umjetan* –

artificial), oni to nisu uvijek u konkretnim situacijama pod utjecajem leksičkog elementa s kojim tvore kolokaciju.

U skladu s prvom Longmanovom definicijom i prvom i drugom Collinsovom, u toj se kategoriji mogu pojaviti sljedeći leksemi koji zajedno s *artificial* pripadaju istom semantičkom polju: *artificial, synthetic, man-made i processed*, pa tako nalazimo:

<i>artificial light</i>	–	<i>umjetno svjetlo</i>
<i>artificial sweetener</i>	–	<i>umjetni zaslađivač</i>
<i>artificial flavor</i>	–	<i>umjetna aroma</i>
<i>artificial respiration</i>	–	<i>umjetno disanje</i>
<i>artificial insemination</i>	–	<i>umjetna oplodnja</i>
<i>artificial fertilizers</i>	–	<i>umjetno gnojivo</i>
<i>artificial silk</i>	–	<i>umjetna svila</i>
<i>artificial/synthetic/man-made fibre</i>	–	<i>umjetno vlakno (sintetično)</i>
<i>synthetic rubber</i>	–	<i>umjetna/sintetična guma</i>
<i>processed food</i>	–	<i>prerađena hrana</i>

Artificial pokazuje najveći raspon kolokata.

U skladu s definicijom koja naglašava komponentu oponašanja, tj. nečega što je napravljeno da izgleda kao da je prirodno, nalazimo, osim *artificial*, i *false, fake, imitation, simulated, mock*. Ta se kategorija konceptualno preklapa s prethodnom.

<i>artificial lake</i>	–	<i>umjetno jezero</i>
<i>artificial flowers</i>	–	<i>umjetno cvijeće</i>
<i>artificial silk</i>	–	<i>umjetna svila</i>
<i>artificial leg</i>	–	<i>umjetna noga</i>
<i>false teeth/eyelashes/pearl</i>	–	<i>umjetni/lažni zubi/trepavice/biser</i>
<i>fake fur/jewellery/antiques</i>	–	<i>umjetno/lažno krzno, umjetni/lažni nakit, lažni antikviteti</i>
<i>fake jewels</i>	–	<i>lažni dragulji</i>

U kolokacijama u kojima se pojavljuju *false* i *fake* u značenju nečega što je lažno i oponaša prirodno stanje, tj. napravljeno tako da izgleda kao da je prirodno, kao hrvatski korrespondent se uz *umjetan* može pojaviti i *lažan*.

Kolokacije s leksemom *imitation* i *simulated* u sebi uključuju značenjsku komponentu nečega što je napravljeno tako da oponaša original, ali je jeftinije i nekvalitetnije:

<i>imitation jewels/pearls</i>	–	<i>umjetni/lažni dragulji/biseri</i>
<i>imitation /simulated leather</i>	–	<i>umjetna koža</i>
<i>an imitation gold bracelet</i>	–	<i>lažna zlatna narukvica/narukvica od lažnog zlata</i>

I ovdje se kao alternativa leksemu *umjetan* u ponekim slučajevima u hrvatskome može pojaviti i *lažan*.

Leksem *mock* sadrži komponentu značenja „oponašanje originalnog modela, ali tako da se vidi da je to oponašanje”: *mock examination/battle*. Ovdje bi hrvatski prijevodni ekvivalent glasilo *pokusni/simulirani ispit/bitka*.

U trećem specifičnom uskom značenju koje navode Longman i Collins (Longmanova treća i Collinsova četvrta definicija) nalazimo uz *artificial* i *affected*:

<i>artificial tone of voice</i>	–	<i>neprirodan ton</i>
<i>artificial enthusiasm</i>	–	<i>glumljeno oduševljenje</i>
<i>artificial/affected laugh</i>	–	<i>neprirodan/husiljen/afektiran smijeh</i>
<i>artificial behaviour</i>	–	<i>namješteno, neprirodno ponašanje</i>
<i>affected politeness</i>	–	<i>hinjena ljubaznost</i>

Kao hrvatski ekvivalenti pojavljuju se *namješten*, *hinjen/glumljen*, *afektiran* i *usiljen*.

Moglo bi se reći da hrvatski leksem *umjetan* u kombinaciji s brojnim drugim leksemima tvori kolokacije u kojima se pojavljuje u svom relativno nespecificiranom i širokom značenju „koji ne nastaje, koji se ne dobiva prirodnim putem” i odgovara engleskom leksemu *artificial* svojim semantičkim sadržajem, iako ne pokriva sve aspekte semantičkog sadržaja engleskog leksema *artificial*. U engleskom *artificial* ima relativno široko značenje koje u sebi ujedinjava i ujedno delinira sva uža značenja ostalih leksema koji s *artificial* pripadaju istom semantičkom polju (*false*, *fake*, *imitation*, *simulated*, *synthetic*, *man-made*, *processed* itd.) i od kojih svaki aktualizira jedan specifičan dio širokog semantičkog područja koje pokriva leksem *artificial*.

Artificial se stoga i pojavljuje u svim navedenim konceptualnim kategorijama i time pokazuje da ima najširu paradigmatiku razinu, odnosno najširi raspon mogućih kolokata.

Hrvatske kolokacije s leksemom *umjetan* prevode se na engleski na različite načine odabirući onaj leksem koji u kombinaciji s određenim kolokatom izražava određeni uži aspekt semantičkog sadržaja.

Mogućnosti su u engleskom veće upravo zbog specifičnijeg raslojavanja značenja leksema *artificial*. Leksem *umjetan* u hrvatskom pokriva šire i ne toliko izdiferencirano semantičko područje, tako da je broj kolokacija koje s njim nastaju velik, a njegovi potencijalni supstituti relativno ograničeni (uz *umjetan* pojavljuju se još i *lažan*, a u značenju „neprirodno ponašanje” nalazimo nekoliko konceptualno bliskih leksema: *neprirodan*, *usiljen*, *afektiran* i *hinjen/glumljen*).

Kako vidimo, iako pojedini leksemi mogu imati vrlo blisko i slično značenje i biti sinonimi ili približni sinonimi, ipak ne kolociraju s istim leksemima.

Kolokacijski odnosi mogu se promatrati kontrastivno, ne samo u odnosima sinonimije, već i u odnosima antonimije. U vezi s navedenim primjerom možemo zapaziti sljedeće pojavnosti:

Kao antonimi leksemu *umjetan*, odnosno *prerađen*, *glumljen/hinjen*, u hrvatskom se mogu pojaviti: *prirodan*, *sirov*, *neprerađen*, *pravi*, *iskren*:

<i>umjetno jezero</i>	–	<i>prirodno jezero</i>
<i>umjetna svila</i>	–	<i>prirodna/sirova svila</i>
<i>umjetna aroma</i>	–	<i>prirodna aroma</i>
<i>prerađena hrana</i>	–	<i>neprerađena/prirodna hrana</i>
<i>prerađen duhan</i>	–	<i>neprerađen/sirov duhan</i>
<i>umjetna vlakna</i>	–	<i>prirodna vlakna</i>
<i>umjetno svjetlo</i>	–	<i>prirodno/dnevno svjetlo</i>
<i>umjetna koža</i>	–	<i>prava koža</i>
<i>glumljeno/hinjeno oduševljenje</i>	–	<i>iskreno oduševljenje</i>

Kao kontrastivni korespondenti u engleskome se pojavljuju ove kolokacije u antonimijskom odnosu:

<i>artificial silk</i>	–	<i>raw silk</i>
<i>artificial flavor</i>	–	<i>natural flavor</i>
<i>processed tobacco</i>	–	<i>raw tobacco</i>
<i>processed food</i>	–	<i>unprocessed/natural food</i>
<i>artificial/synthetic/man-made fibres</i>	–	<i>natural fibres</i>
<i>artificial light</i>	–	<i>natural light/daylight</i>
<i>imitation/simulated leather</i>	–	<i>genuine leather</i>
<i>artificial enthusiasm</i>	–	<i>genuine enthusiasm</i>

Koncept nečega što ne postoji u prirodnom obliku, već je rezultat čovjekova djelovanja na prirodu, izražen leksemom *umjetan*, u engleskom se, kao i u hrvatskom, izražava raznim leksemima. U slučaju leksema *artificial*, kao njegovi antonimi ne pojavljuju se uvijek isti leksemi, već svaki put drukčiji. Isto je i u hrvatskome.

Uz navedene hrvatske antonime, kao engleski antonimi pojavljuju se *natural*, *raw*, *unprocessed*, *genuine* (mogući su još i mnogi drugi s manjim ili većim varijacijama i odstupanjima od osnovnog značenja izraženog leksemom *natural*) vrlo sličnoga semantičkog sadržaja, kao i njihovi hrvatski korespondenti. Promjena značenja nastaje ovisno o kolokatu koji uspostavlja antonimijski odnos. Iako navedeni kolokati izražavaju manje-više isti koncept, u antonimijskom se odnosu realiziraju svaki put drukčije, tako da je, primjerice, kolokaciji *umjetna svila* antonim *sirova svila*, kolokaciji *umjetno svjetlo* antonim *prirodno* ili *dnevno svjetlo*, a kolokaciji *umjetna koža* antonim *prava koža*.

Kolokaciji *artificial silk* antonim je *raw silk*, kolokaciji *artificial flavor* antonim je *natural flavor*, itd. I značenje formalno istog leksema mijenja se pod utjecajem kolokata, tako da (iako izražavaju isti koncept) u jezičnoj realizaciji značenje leksema *umjetan* ipak nije isto u kolokacijama *umjetna svila*, *umjetno svjetlo* ili *umjetna aroma*, kao što ni značenje leksema *artificial* nije isto u kolokacijama *artificial light*, *artificial lake* ili *artificial enthusiasm*, iako u svima njima razabiremo njihov osnovni ili prototipni semantički potencijal formuliran kao: nešto što ne nastaje u prirodi samo po sebi već je rezultat čovjekova djelovanja.

S napretkom znanosti i tehnologije može se očekivati da će se pojaviti, proizvesti i usavršiti brojni umjetni predmeti, materijali, ljudski organi, tehnološki i industrijski postupci i metode itd., odnosno da će se mnogo toga što postoji ili nastaje prirodnim putem zamijeniti svojim umjetnim ekvivalentom. Stoga se može očekivati pojava novih kolokacija s leksemom *umjetan*, tj. određeno proširenje kolokacijskog raspona tog leksema u hrvatskom i njegovih ekvivalenata u drugim jezicima.

LITERATURA

- Aitchinson, J. (1994). *Words in the Mind – an introduction to the mental lexicon*. Blackwell, Oxford.
- Anić, V. (1991). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Novi Liber, Zagreb.
- Benson, M. (1985 a). „Lexical Combinability”. *Papers in Linguistics* 18, 3 – 15.
- Benson, M., Benson E. & Ilson, R. (1986). *The BBI Combinatory Dictionary of English: A Guide to Word Combinations*. John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia.
- Carter, R. (1987). *Vocabulary – Applied Linguistic Perspectives*. Allen & Unwin, London.
- Collins COBUILD English Language Dictionary* (1987). Harper Collins Publishers, London.
- Firth, J.R. (1951). „Modes of Meaning”. U J.R.Firth (1957) *Papers in Linguistics 1934 – 51*, Oxford University Press, London, 190 – 215.

- Firth, J.R. (1957). „A Synopsis of Linguistic Theory, 1930 – 55”. U *Selected Papers of J.R. Firth 1952-59* (1968), (ur.) F.R. Palmer, Longman, London, 168 – 205.
- Ivir, V. (1988). „Collocations in Dictionaries – Monolingual and Bilingual”. U *Lexicographical and Linguistic Studies /Essays in Honour of G.W. Turner/*, (ur.) T.L. Burton et al., Cambridge, 43 – 50.
- Ivir, V. (1992). „Kolokacije i leksičko značenje”. U *Filologija* 20-21, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za filološke znanosti, Zagreb, 181 – 189.
- Longman – *Language Activator – The World's First Production Dictionary* (1993). Longman.

THE SEMANTIC ASPECT OF COLLOCATIONAL RELATIONSHIPS FROM A CONTRASTIVE POINT OF VIEW

(*semantics, collocation, translation*)

Summary

This paper discusses the complex semantic aspects of collocational relationships from a contrastive point of view. The collocate is particularly important. Due to its dynamic interaction with the combining element, it often leads to semantic changes or modifications of the latter or of the collocation as a whole. Such a relationship has complex semantic implications at the level of contrastive correspondents and translation equivalents in two languages, while theoretically it refers to the fundamental question of the source and nature of lexical (collocational) meaning. The semantic analysis of Croatian *umjetan* and its English contrastive correspondent *artificial*, observed in their syntagmatic realizations and potential paradigmatic relationships tends to illustrate at least some aspects of this complex phenomenon, as well as to show the way in which collocations are structured in two languages.